

A „lengyel vízvezeték-szerelő” – migráció, Franciaország és az Európai Unió

A bevándorlás kérdése a közvélemény érdeklődésének középpontjában áll, köszönhetően a 2015-ben kezdődött európai migrációs válságnak, amelynek rövid- és középtávú hatásait napjainkban is érzékeljük. Természetesen a migrációs folyamatok nem ekkor kezdődtek, a jelenség csak történelmi dimenziókkal írható le. A francia migrációs folyamatok is gyakorlatilag az egyidősek az ország történelmével. Hogy megértsük a francia migrációs politika különböző aspektusait, valamint annak európai vonatkozásait, ismernünk kell a migráció szempontjából kiemelt jelentőségű eseményeket, az azokra adott francia válaszokat és európai reakciókat egyaránt. Elsőként pedig az alapfogalmakat.

Alapfogalmak

Először is meg kell határoznunk, hogy kit tekintünk külföldinek az Európai Unióban, ki minősül bevándorlónak, és mit jelent az, ha valaki egy harmadik ország állampolgára, valamint ezzel párhuzamosan rendelkezik a szabad mozgás és tartózkodás jogával.

Példának okáért a köznap nyelvben a „menekült” kifejezést használják az összes olyan személyre, akik a 2015-ben kezdődött migrációs válság alatt érkeztek Európába. Ezzel szemben jogi és eljárási szempontból menekült az a személy, aki menedékjogi kérelmet nyújtott be, és az illetékes eljáró hatóság annak vizsgálatát követően menekültstátuszt adott neki. Azok, akik átlépték valamelyik ország határát, csak azt követően tekinthetők menedékkérőknek, hogy benyújtották menedékjogi kérelmüket. Ennek hiányában ők bevándorlók, akik nem rendelkeznek a jövőben valamilyen nemzetközi védelmi forma megállapítására indokot adó státusszal. Ráadásul, amennyiben nem megengedett körülmények között lépnek az országba, és tartózkodásuk során nem veszik figyelembe a fogadó ország szabályait, „irreguláris bevándorlókká” válnak.

Az Európai Bizottság meghatározása szerint külföldinek minősül az, aki nem valamely európai uniós ország állampolgára.¹

Az INSEE (Institut National de la Statistique et des Études Économiques – a francia statisztikai hivatal) meghatározása szerint külföldi az a személy, aki Franciaországban tartózkodik, de nem rendelkezik francia állampolgársággal.² Észrevehető tehát, hogy ez a meg-

¹ Glossaire. Étranger s. a.

² Population immigrée 2012, 96.

határozás az állampolgársághoz kötött. Ha jobban megnézzük ezeket a meghatározásokat, megállapíthatjuk, hogy az a személy, aki az Európai Unióban külföldinek minősül (aki nem valamely tagország állampolgára), biztos, hogy Franciaországban is külföldi lesz. Azonban, az INSEE meghatározása alapján, aki Franciaországban külföldi, nem biztos, hogy az Unióban is az lesz. Hiszen például az INSEE szerint egy osztrák állampolgár, aki Franciaországban külföldi, a Bizottság meghatározása szerint az Unión belül nem az. Ez az uniós állampolgárság és az európai integrációs folyamat következménye.

A bevándorló olyan, Franciaországban tartózkodó személy, aki külföldön született. Az Integrációs Tanács meghatározása két feltételre alapul: az állampolgárságon és a születési helyen. Ugyanakkor, ha egy bevándorló megszerzi a francia állampolgárságot, már nem számít külföldinek, és egyes külföldiek, akik Franciaországban születtek, következésképpen nem bevándorlók.³

Az EU meghatározása szerint bevándorló az a személy, aki „egy tagállam területén létesít tartózkodási helyet legalább 12 hónap időtartamban, és ezt megelőzően egy másik európai uniós vagy harmadik országban rendelkezett tartózkodási hellyel”.⁴ Mint látható, ebben a meghatározásban megjelenik egy minimális 12 hónapos időtartam, amit az INSEE meghatározása nem tartalmaz. Fontos hozzátenni, hogy ez a kritérium összhangban van az ENSZ „huzamos tartózkodás” meghatározásával.⁵

A harmadik ország állampolgára és a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy közötti különbségtétel is rendkívül fontos, hiszen az uniós szabályozásban ez a két kategória élesen elkülönül, és eltérő jogaik, kötelezettségeik és lehetőségeik vannak a tartózkodást és a munkaerőpiacot illetően. Harmadik ország állampolgára az a személy, aki nem valamely EU- vagy EGT-ország állampolgára, nem rendelkezik a szabad mozgás és tartózkodás jogával, és személyazonosságát egy harmadik ország által kiállított dokumentummal igazolja.⁶

Ennek ellenkezője a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy, aki az Európai Unió vagy valamely EGT-ország állampolgára, és vízum vagy beutazási engedély nélkül utazhat a térségen belül. Az Európai Unió működéséről szóló szerződéssel összhangban európai állampolgárnak tekintjük mindazokat, akik valamely EU-s ország állampolgárai. Fontos megjegyezni, hogy az uniós polgárság a saját, nemzeti állampolgárság mellett létezik, azt soha, semmilyen körülmények között nem helyettesítheti. Az uniós polgárság bővebb jogokat és kötelezettségeket is jelent, idesorolhatjuk például a tagállamok területén való tartózkodás és utazás szabadságát, az európai parlamenti és a helyi választásokon való szavazati jogot is. Ezenfelül az uniós polgárnak külföldi tartózkodás esetén joga van segítségért és védelemért fordulni más EU-tagország diplomáciai képviselőéhez, amennyiben az állampolgársága szerinti ország nem rendelkezik ilyennel abban az országban, ahol tartózkodik.⁷

³ Population Immigrée 2012, 95.

⁴ Glossaire 2.0. 2012, 84.

⁵ Toolkit on international migration 2012, 2.

⁶ Glossaire 2.0. 2012, 182.

⁷ Traité sur le fonctionnement de l'Union européenne 2012.

A francia migrációs politika mérföldkövei

Mivel Franciaország igen gazdag és változatos történelemmel rendelkezik, jogosnak tűnik a kérdés, hogy miként tudott alkalmazkodni a folyamatosan változó nemzeti és nemzetközi környezethez? Ha jobban megvizsgáljuk az egyes fontosabb állomásokat, megállapítható, hogy Franciaország folyamatosan próbálta a migrációs szabályozását és politikáját a változó eseményekhez igazítani – több-kevesebb sikerrel. Ezenfelül szembetűnik az is, hogy a migrációs politika fókusza a nemzetközi és politikai változások mentén, azokkal többnyire összhangban folyamatosan változott.

Például 1945-öt követően a legfontosabb kihívás a két világháború során eltűnt és megsemmisült munkaerő pótlása volt, azaz ezt az időszakot a munkavállalási célú migráció felvirágzásaként tartjuk számon. Franciaország olyan programokat indított el, amelyek célja a munkaerő bevándorlásának elősegítése volt, amelynek segítségével felül tudtak kerekedni a munkaerőhiány jelentette problémákon. Ezt követően a dekolonizáció időszaka is fontos szerepet játszott a migrációs folyamatok alakulásában, hiszen egész Franciaország és a migrációs politikája tekintetében egyaránt fordulópontot jelentett. Francia munkavállalók hagyták ott állásukat és tértek vissza az anyaországba a volt gyarmatokról, és ezzel párhuzamosan pedig a Franciaországban dolgozó, volt gyarmatokról származó munkavállalók hagyták el Európát, és tértek vissza származási országukba.

A migrációs politika célja 1973 után vett nagy fordulatot, amikor is a pénzügyi és olajválság hatására Franciaország – több más európai országgal egyetemben – felfüggesztette vagy megszüntette a munkavállalási célú migráció elősegítésére irányuló programjait, ezzel párhuzamosan pedig a francia állampolgárok munkához jutását helyezte előtérbe. Ezt követően egyre inkább a családegyesítési célú migráció került a középpontba, hiszen azokat, akik az elmúlt két évtizedben munkavállalási céllal érkeztek az országba, és a bekövetkező változások fényében sem kívántak hazatérni, egyre inkább követték a családjaik, és az országban telepedtek le.⁸

A migráció céljának változása mellett a jogi szabályozás természete, jellege és szigorúsága is folyamatosan változott az évek során. Az 1986-ban⁹ és 1993-ban¹⁰ kiadott Charles Pasqua-törvények az addigiaknál sokkal szigorúbb szabályozást vezettek be a bevándorlók és külföldiek országba történő belépésével és tartózkodásával kapcsolatban. Például a Franciaországban végzett külföldi diákok a tanulmányaik végeztével a törvény rendelkezései szerint nem vállalhattak Franciaországban munkát, a diploma megszerzését követően nem maradhattak az ország területén. Ezenfelül a családegyesítési célú migráció is sokkal nehezebbé vált azáltal, hogy a kérelem benyújtása az addig egy helyett két évet követően volt lehetséges. Fontos változás volt még a Pasqua-törvények vonatkozásában, hogy nem kaphatott tartózkodásra jogosító engedélyt annak a francia állampolgárnak a házastársa, aki a házasságkötést megelőzően illegális módon tartózkodott Franciaországban. A menedékkérelem elutasítását követően az érintettnek nem volt lehetősége fellebbviteli fórumhoz fordulni, illetve bizonyos esetekben az állampolgárság megszerzése sem volt többé automatikus. Ez utóbbi azokra vonatkozott, akik Franciaországban, de külföldi szülők

⁸ HAMILTON–SIMON–VENIARD 2004.

⁹ Loi n° 86-1025 du 9 septembre 1986.

¹⁰ Loi n° 93-1027 du 27 août 1993.

gyermeküként születtek: az ő esetükben a megfelelő feltételek elérése és fennállása esetén külön kérelmet kellett benyújtaniuk a francia hatóságok felé.

Az ezt követő, Elizabeth Guigou alatt született törvény¹¹ hatályon kívül helyezte a Pasqua-féle törvények rendelkezéseinek jelentős részét. Az egyik legfontosabb eredményének az tekinthető, hogy visszaállította az úgynevezett „droit du sol”-t, azaz a Franciaországban külföldi szülők gyermekeként születettek számára sokkal könnyebbé vált az állampolgárság megszerzése bizonyos feltételek (például az országban történő tartózkodás minimális időtartamára vonatkozó kitétel) esetén.

A 90-es években a „brain-drain”, azaz az agyelszívás jelensége vált egyre erősebbé, erre pedig csak rásegítettek a Reseda-,¹² vagy más néven Chévénement-törvény rendelkezései, amelyek értelmében Franciaország a magasan képzett, diplomás bevándorlók érkezését és alkalmazását preferálta.

2006-ban Nicolas Sarkozy még belügyminiszterként a 2003-as¹³ és 2006-os¹⁴ törvényein keresztül szintén jelentősen megreformálta a francia bevándorlási politikát, és az úgynevezett „immigration choisie”, azaz a szelektív bevándorlási politikája révén a gazdaságilag hasznos bevándorlókat kívánta megcélozni, ezzel egy időben pedig még szigorúbbá tette a családegyesítésre vonatkozó feltételeket. Még a 2007-es elnökválasztási kampány során is a magasan képzett bevándorlók érkezését tartotta elsődleges céljának.

Ezekkel a folyamatokkal szinte párhuzamosan két jelentős bővítés zajlott le az Európai Unióban. 1995-ben a svéd–finn–osztrák csatlakozási kör volt talán az Unió történetének egyik legsimább bővítése, hiszen ezek az országok hasonló gazdasági, politikai és társadalmi értékeket képviseltek, mint az akkori uniós tagállamok. A 2004-es bővítés során csatlakozott 10 ország viszont viták sokaságát vetítette előre.

A „lengyel vízvezeték-szerelő”

A „lengyel vízvezeték-szerelő” kérdése nagy felfordulást okozott az EU-ban, röviddel Lengyelország uniós csatlakozását követően. A probléma jobb megértése érdekében célszerű egészen a „szolgáltatások-irányelvig”, más néven a „Bolkestein-irányelvig” visszanyúlni.¹⁵ A korábbi, belső piacért felelős biztos, Frits Bolkestein nevét viselő dokumentumot¹⁶ együttdöntési eljárás keretében fogadták el 2006-ban, azonban a kidolgozói munka sokkal korábban kezdődött.

Már az alapító római szerződésben is szerepelt a szolgáltatások szabad áramlásának kívánalma, ami a tagországok számára is fontos volt, és ezt meg is erősítették a 2000-es lisszaboni stratégia keretében.¹⁷

¹¹ Loi n° 98-170 du 16 mars 1998.

¹² Loi n° 98-349 du 11 mai 1998.

¹³ Loi n° 2003-1119 du novembre 2003.

¹⁴ Loi n° 2006-911 du 24 juillet 2006.

¹⁵ Directive 2006/123/ce du Parlement européen et du conseil du 12 décembre 2006.

¹⁶ A noter que le « directive » est un outil au sein de l'UE, qui demande une certaine réussite pour les pays de l'UE, mais il leur reste libre de choisir comment ils veulent l'atteindre.

¹⁷ Le Conseil européen extraordinaire de Lisbonne 2000.

Az irányelv jelentősen módosította a szolgáltatások piacára vonatkozó szabályozást az Európai Közösségen belül, és könnyebbé tette a tagállamokban működő szolgáltatók számára egy másik tagállamban történő működés feltételeit is.¹⁸

Eszerint a származási ország elve alapján a szolgáltató működésére azon ország szabályai vonatkoznak, ahol a székhelye található, függetlenül attól, hogy melyik országban nyújtja szolgáltatásait, azaz hol működik. Ennek értelmében a valamely EU-s országban működő szolgáltatóra csak annak az országnak a szabályai vonatkoznak, ahol a székhelye található, még akkor is, ha a működési helye szerinti ország szabályai sokkal szigorúbbak.¹⁹

Felmerülhet a kérdés, hogy a „lengyel vízvezeték-szerelő” hogyan kapcsolódik ehhez az irányelvhez? Mivel a vízvezeték-szerelő is szolgáltató, a válasz még könnyebb. A kifejezéssel először a *Charlie Hebdo* folyóirat egyik 2004. decemberi számában Philippe Val főszerkesztő jóvoltából találkozhattunk.²⁰

Philippe de Villiers francia politikus és író, a „Franciaországért Mozgalom” elnöke volt az, aki egy 2005 márciusában, a *Le Figaro* újságban megjelent interjújában alkalmazta a kifejezést ebben a kontextusban, ezzel hozzájárulva annak elterjedéséhez. Szerinte:

„Ez az ügy nagyon súlyos, mivel a Bolkestein-irányelv lehetővé teszi egy lengyel vízvezeték-szerelő vagy észt építész számára, hogy Franciaországban dolgozzon, azzal a bérrel és szociális védelemre vonatkozó szabályokkal, mintha a saját országában tenné ezt. A francia szolgáltató szektorban dolgozó 11 millió munkavállaló közül mintegy 1 millió számára jelent veszélyt ez az irányelv. A szociális és gazdasági rendszerünk van veszélyben.”²¹

A kifejezést ironikus módon maga Frits Bolkestein is átvette egy, a *Libération* című újság számára adott interjújában 2005 áprilisában, de ő mintegy alátámasztotta az irányelv létjogosultságát. Érvelése szerint ő nagyon szeretné, ha a lengyel vízvezeték-szerelők Franciaországban vállalnának munkát, mivel Franciaország északi részén, ahol ő lakik, nagyon nehéz villany- és vízvezeték-szerelőt találni.²²

A lengyel vízvezeték-szerelő kifejezés az európai uniós Alkotmányról rendezett francia népszavazást megelőző kampány központi elemévé vált. A „nem” oldal képviselői azal érveltek, hogy a hirtelen nagyszámú lengyel vízvezeték-szerelő Franciaországba való érkezése „súlyos és valós veszélyt” jelenthet a francia szociális ellátórendszerre. Ennek következtében a lengyel vízvezeték-szerelő képe a bevándorlás-ellenes tábor egyik fő érve lett. Ugyanakkor meg kell említeni azt is, hogy az európai alkotmányt támogatók körében is megjelent érvként a „lengyel vízvezeték-szerelő”. François Hollande, aki akkoriban a Szocialista Pártban töltött be vezető szerepet, éles kritikával illette a kifejezés használatát, mivel az véleménye szerint erősen xenofób jelentéssel bír. Daniel Cohn-Bendit a „nem” oldal képviselőinek fantáziátlanságát tette felelőssé, hiszen véleménye szerint nem tudtak más bűnbakot találni, csak a szegény vízvezeték-szerelőt.²³

Erre a meglehetősen negatív sztereotípiára reagálva Lengyelország turisztikai hivatala ellenkampányba kezdett, amely során egy olyan sajtókampányt indított el, ahol a plakátokon egy félmeztelen, vízvezeték-szerelőnek öltözött férfi látható az alábbi szöveggel:

¹⁸ Directive 2006/123/ce du Parlement européen et du conseil du 12 décembre 2006.

¹⁹ Que signifie le principe du pays d'origine? 2004–2005.

²⁰ Passe d'arme France-Pologne: d'où vient le « plombier polonais »? 2017.

²¹ Interview de M. Philippe de Villiers, dans « Le Figaro » 2005.

²² ZOLTOWSKA 2005.

²³ VALLET 2017.

„Én Lengyelországban maradok, gyertek sokan!” Lengyelország tehát megkísérelte a róla kialakult negatív képet korrigálni, ugyanakkor a két ország között jó ideig feszült volt a viszony emiatt.²⁴

A „romakérdés”

Az Európai Unió országaiban romákat a legnagyobb számban Romániában, Bulgáriában, Spanyolországban, Magyarországon, Szlovákiában és Franciaországban találunk. 2004-et és 2007-et követően ezen országok Franciaországban tartózkodó állampolgárai európai uniós polgárok lettek, ezáltal pedig a vonatkozó uniós szabályozás értelmében ugyanúgy rendelkeztek a szabad mozgás és tartózkodás jogával, mint a többi uniós polgár.

Franciaországban a 2010. július 16-áról 17-ére virradó éjjel a csendőrök üldözőbe vettek egy bolti lopással gyanúsított fiatal fiút, aki nem élte túl a rá leadott lövést. Július 18-án egy baltákkal és szerszámokkal felfegyverkezett csoport megtámadta a Saint-Aignanban található csendőrőrsöt.²⁵

A támadás és az azt követő erőszakhullám miatt az Élysée-palotában összehívott tanácskozás során Franciaország egy sor komoly intézkedést hozott. Ezek keretében a francia vezetés elrendelte annak a mintegy 300, illegálisan működő tábornak a felszámolását, ahol főként a roma és utazó emberek csoportjához tartozók éltek – ahogy többnyire a fenti erőszakos cselekmények elkövetői is. Ezenfelül döntés született a francia területekről történő kiutasításukról is.²⁶

A probléma igen hamar kettős természetűvé vált, hiszen a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog, valamint az illegális tartózkodás közötti ellentmondás került a középpontba. Azaz ezek az emberek az esetek túlnyomó többségében uniós állampolgárok voltak (főként Romániából és Bulgáriából), ami azt jelentette, hogy az országból történő kiutasításuknak szigorú korlátaik vannak. Ebből a gondolatmenetből kiindulva a kiutasításuk bizonyos európai irányelvekbe ütközhetett. A másik oldalról nézve ugyanakkor nem tettek eleget a három hónapon túli tartózkodás esetén fennálló bejelentési kötelezettségüknek, ráadásul minden engedély nélkül működtették a táborait.

E miatt az ellentmondás miatt Franciaország egy meglehetősen zaklatott nemzetközi közvéleménnyel találta szembe magát: számos szervezet adott ugyanis hangot az alkalmazott eljárások miatti elégedetlenségének. A vallási élet képviselői kijelentették, hogy a francia kormány által alkalmazott intézkedések teljességgel elfogadhatatlanok, és egy egész csoportot bélyegeznek meg egyes tagok miatt.²⁷

Az ENSZ ezzel egyidejűleg felhívta Franciaország figyelmét arra, hogy aláírta és ratifikálta a faji megkülönböztetés minden formáját tiltó egyezményt. Az Európai Parlament is felhívta Franciaországot a fenti diszkriminatív gyakorlatának felszámolására, de ez jogilag nem bírt kötelező erővel. Az Európai Bizottság a jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését kérte Franciaországtól, ellenkező esetben pedig kötelezettségszegési eljárást helyezett

²⁴ FANUCCHI 2005.

²⁵ *Une gendarmerie attaquée à la hache dans le Loir-et-Cher* 2010.

²⁶ CARO 2010.

²⁷ *Des hommes d'Église critiquent la « guerre » contre les Roms* 2010.

kilátásba. Erre nem került végül sor, mivel Franciaország elkötelezte magát a személyek szabad mozgására vonatkozó szabályozás francia jogrendbe történő teljes körű átültetésére.

A 2015-ös migrációs válság hatásai

A 2015-ös migrációs helyzet és a menedékkérők számának rohamos növekedése próbára tette az Európai Unió és Franciaország figyelmét és kapacitásait is. Ebből a szempontból megállapítható, hogy Franciaország egyszerre két fontos területen is igyekezett helytállni. Egyrészt jelentősen módosította menedékjogi szabályozását: például az addig átlagosan két évig tartó menedékjogi procedura eljárási ideje csökkentésének következtében a menedékjog odaítéléséről, illetve elutasításáról szóló határozatot kilenc hónapon belül meg kell hoznia az eljáró hatóságnak. Ezenfelül a Cazeneuve által vezetett kormány egy, a menedékkérők országon belüli jobb elosztására irányuló rendszer létrehozására is javaslatot tett, valamint új, a menedékkérők befogadására alkalmas központok létrehozását is bejelentették. A menedékkérők jogainak megerősítése is megjelent a vázolt programban – a vonatkozó uniós szabályozással összhangban.

A Calais-ban kialakult helyzetet is igyekeztek a francia hatóságok minél hatékonyabban kezelni, hiszen az új tervek alapján az ott tartózkodók az addigiaknál könnyebben férhetnek hozzá a menedékjogi eljáráshoz, és ezzel párhuzamosan meghoztak bizonyos, a helyi biztonságot tovább erősítő intézkedéseket is.²⁸

Franciaország ezenfelül aktívan kivette részét az európai fellépés megvalósításából, többek között az embercsempészek ellen folytatott küzdelemben, a kvótarendszer létrehozásában, illetve a hot spotok felállításában és működtetésében. 2017 végén Macron még a főbb származási országokban (például Nigerben és Csádban) létrehozandó hot spotok ötletét is felvetette.

Összefoglalás

A migrációs szakterminológia alapfogalmainak tisztázását, valamint a migrációs politika mérőföldköveinek áttekintését követően világossá vált, hogy a három ismertetett esetben érintett személyek köre változó volt. A lengyel vízvezeték-szerelő esetében az Európai Unió új állampolgáraitól volt szó, akik akaratukon kívül váltak egy xenofób hozzáállás céltáblájává. A már európai uniós állampolgár román az illegális tartózkodás és a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog összeütközéséből fakadó vita középpontjába kerültek. A 2015-ös helyzet pedig annyiban különbözött az előző kettőtől, hogy itt harmadik országbeli állampolgárokról volt szó.

Az egyes helyzetek különbözőségének ellenére megmutatkozott az, hogy ezek mindegyike egy tiszta, koherens és áttekinthető fellépést igényelt, természetesen a nemzeti és európai uniós szabályozásokkal összhangban.

Franciaország fellépését minden esetben élénk figyelemmel kísérte az Európai Unió, és egyértelmű hatással volt annak politikájára is. 2005-ben a franciák nemmel szavaztak

²⁸ *La France à l'action face à la crise migratoire* 2015.

az uniós alkotmányra, ezzel megakadályozva annak hatálybalépését, és ebben a „lengyel vízvezeték-szerelő” sztereotípiája is szerepet játszott. 2010-ben a francia kormány által hozott intézkedések szintén nagy nemzetközi figyelmet kaptak. Ezenfelül pedig a 2015-ös válság következményeinek kezelésében vállalt aktív szerepe révén Franciaország bebizonyította, hogy továbbra is Európa egyik vezető hatalma.

Irodalom

- CARO, Ilan (2010): *Gens du voyage: les amalgames du gouvernement*. Elérhető: www.lemonde.fr/societe/article/2010/07/21/gens-du-voyage-les-amalgames-du-gouvernement_1390710_3224.html#QTZtMDAce3C35Utd.99 (A letöltés ideje: 2018. 04. 15.)
- Des hommes d'Église critiquent la « guerre » contre les Roms* (2010): Elérhető: www.lemonde.fr/politique/article/2010/08/22/des-hommes-d-eglise-critiquent-la-guerre-contre-les-roms_1401544_823448.html#4dIz6p8sUpGqg7BU.99 (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Directive 2006/123/CE du Parlement européen et du conseil du 12 décembre 2006 relative aux services dans le marché intérieur. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0123&from=FR> (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- FANUCCHI, Bruno (2005): *La Pologne vend son plombier*. Elérhető: www.leparisien.fr/politique/la-pologne-vend-son-plombier-29-06-2005-2006080422.php (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Glossaire 2.0 sur l'asile et les migrations. Un outil pour un meilleur comparabilité* (2012): Commission Européenne – Réseau Européen des Migrations. Elérhető: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-fr-version.pdf (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Glossaire. Étranger* (s. a.): Commission Européenne, Portail de l'UE sur l'immigration. Elérhető: http://ec.europa.eu/immigration/glossaire_fr#glosE (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- HAMILTON, Kimberley – SIMON, Patrick – VENIARD, Clara (2004): *The Challenge of French diversity*. Migration Policy Institute & Institut National d'Études Démographiques (INED). Elérhető: www.migrationpolicy.org/article/challenge-french-diversity (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Interview de M. Philippe de Villiers, président du Mouvement pour la France, dans "Le Figaro" du 15 mars 2005, sur la campagne du référendum sur la Constitution européenne, la directive Bolkestein sur la libéralisation des services, le refus de l'adhésion de la Turquie à l'Union européenne et le projet de réforme des accords de Schengen* (2005): Elérhető: <http://discours.vie-publique.fr/notices/053001438.html> (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- La France à l'action face à la crise migratoire* (2015): Elérhető: www.gouvernement.fr/la-france-a-l-action-face-a-la-crise-migratoire-2817 (A letöltés ideje: 2017. 09. 10.)
- Le Conseil européen extraordinaire de Lisbonne (mars 2000): vers une Europe de l'innovation et de la connaissance* (2000): Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:c10241&from=FR> (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Loi n° 2003-1119 du novembre 2003 relative à la maîtrise de l'immigration, au séjour des étrangers en France et à la nationalité. Elérhető: www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORF-TEXT000000795635&categorieLien=id (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Loi n° 2006-911 du 24 juillet 2006 relative à l'immigration et à l'intégration. Elérhető: www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000266495&categorieLien=id (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

- Loi n° 86-1025 du 9 septembre 1986 relative aux conditions d'entrée et de séjour des étrangers en France. Elérhető: www.legifrance.gouv.fr/jo_pdf.do?id=JORFTEXT000000317301 (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Loi n° 93-1027 du 27 août 1993 relative à la maîtrise de l'immigration et aux conditions de l'entrée, d'accueil et de séjour des étrangers en France. Elérhető: www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=DD965E57F5B9539582407B74C86AD2AB.tpdjo13v_1?cidTexte=JORFTEXT000000530357&categorieLien=id (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Loi n° 98-170 du 16 mars 1998 relative à la nationalité. Elérhető: www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000754536&categorieLien=id (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Loi n° 98-349 du 11 mai 1998 relative à l'entrée et au séjour des étrangers en France et au droit d'asile. Elérhető: www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000191302&categorieLien=id (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Population immigrée (2012): Institut National de la Statistique et des Études Économiques. Elérhető: www.insee.fr/fr/statistiques/1374019?sommaire=1374025 (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Que signifie le principe du pays d'origine? (2005): In Sénat session ordinaire de 2004-2005: N° 206 *Rapport d'information fait au nom de la délégation pour l'Union européenne (I), sur la proposition de directive relative aux services dans le marché intérieur (E 2520)*. Elérhető: www.senat.fr/rap/r04-206/r04-2060.html (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Toolkit on international migration. United Nations* (2012): Department of Economic and Social Affairs, Population Division, Migration Section. Elérhető: www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/others/docs/toolkit_DESA_June%202012.pdf (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Traité sur le fonctionnement de l'Union européenne. Version consolidée (2012): *Journal Officiel de l'Union Européenne*, No. 326. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/fr/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=en> (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Une gendarmerie attaquée à la hache dans le Loir-et-Cher* (2010): Elérhető: www.lemonde.fr/societe/article/2010/07/18/une-gendarmerie-attaquee-a-coups-de-hache-apres-la-mort-d-un-homme_1389510_3224.html#j3RqvcKdevpKcMZi.99 (A letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- VALLET, Julien (2017): *Passe d'arme France-Pologne: d'où vient le « plombier polonais »?* Elérhető: www.rfi.fr/europe/20170826-france-pologne-plombier-polonais-travailleur-detache-macron-bolkestein (A letöltés ideje: 2018. 04. 15.)
- ZOLTOWSKA, Maja (2005): *Le plombier polonais se rebiffe*. Elérhető: www.liberation.fr/evenement/2005/05/27/le-plombier-polonais-se-rebiffe_521302 (A letöltés ideje: 2018. 04. 15.)